

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Resort to Arms. International and Civil Wars 1816-1980

Houweling, H.W.

Citation

Houweling, H. W. (1984). Boekbespreking van: Resort to Arms. International and Civil Wars 1816-1980. *Acta Politica*, 19: 1984(3), 396-400. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452517>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452517>

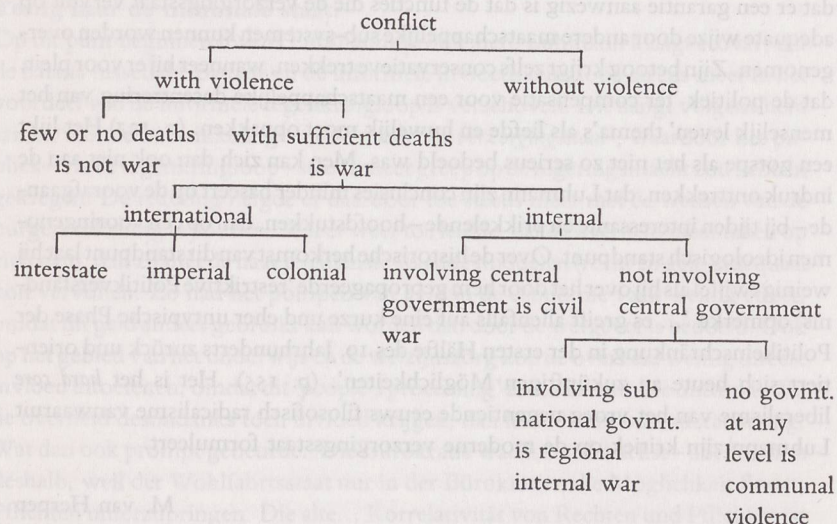
Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

halve niet met 'welvaartsstaat' worden vertaald. Het in de Bondsrepubliek meer gebruikelijke begrip 'Sozialstaat' is volgens hem te beperkt, omdat het enkel naar de compensatie van sociale achterstanden zou verwijzen en niet naar het positief creëren van sociaal welzijn.

Melvin Small and J. David Singer, **Resort to arms. International and civil wars, 1816-1980**, Beverly Hills (Sage), 1982, 340 p. + bibliografie.

Dit boek is de bijgewerkte, gecorrigeerde en naar inhoud uitgebreide, opvolger van het inmiddels klassiek te noemen handboek van Singer en Small voor gegevens over oorlogvoering, *The Wages Of War 1816-1965. A Statistical Handbook*. New York: Wiley 1972. De gegevens over het oorlogsgedrag van staten zijn in *Resort To Arms* bijgewerkt tot en met het jaar 1980. De data set is gecorrigeerd, want 9 militaire botsingen uit het tijdvak 1816-1965 zijn aan de lijst van oorlogen toegevoegd, terwijl één militaire krachtmeting die in *The Wages Of War* als oorlog staat geboekt, als zodanig is geschrapt. In *Resort To Arms* is aan de verzameling oorlogen een lijst toegevoegd van 106 burgeroorlogen die in de periode 1816-1980 uitbraken. De datamatrix voor deze interne oorlogen is volgens dezelfde lijnen opgebouwd als die voor internationale oorlogen, namelijk participanten, begin- en einddata, hoeveelheden geweld uitgedrukt in gesommeerde oorlogsmaanden en intensiteiten zoals geïndiceerd door aantallen slachtoffers onder de deelnemers aan de strijd. Het boek bevat expliciete waarnemings- en codeerregels voor het identificeren en klassificeren van gewelditemen. Het classificatieschema ziet er als volgt uit:

figuur

Het gaat hier dus om een, zij het nogal rudimentaire, typologie, om een systeem van klassificerende of soortbegrippen voor het ordenen van conflictgedrag. Ge-

welddadig conflict verschijnt hierin als de naastbijgelegen gedragssoort van oorlog. De elementen van de categorie oorlog worden vervolgens met behulp van positief-omschreven bepalingen bij de categorieën interne en internationale oorlog ingedeeld, respectievelijk bij de onderafdelingen van deze categorieën. Enkele kanttekeningen lijken bij deze poging tot ordening op zijn plaats.

(1) Oorlog is opgenomen als een dichotoom kenmerk; maar, slechts één van de beide klassen is positief gedefinieerd; vrede vindt zelfs geen plaats in de typologie. Hierdoor wordt de empirische bruikbaarheid van het schema ondergraven: alleen als een classificatie uitputtend en niet-overlappend is, en ook alle soortbegrippen positief zijn gedefinieerd, wordt het mogelijk de aan de classificatie ten grondslag liggende definities aan een empirische beproeving te onderwerpen (vergl. Stegmüller 1970, Bd II, Teil A, blz. 17 e.v.). Het is opvallend dat de groep van gewelddadige conflicten die niet voldoet aan de kenmerken van oorlog niet nader wordt benoemd. Over deze groep wordt alleen gezegd dat het niet om oorlog gaat.

(2) Er moet op worden gewezen dat de typologie slechts een deel van de staatsgeweldproductie in kaart brengt. Zo ontbreekt bij de categorie interne oorlogen een afdeling voor gevallen van geweldtoepassing door staatsorganen tegen (groepen) personen die zelf niet militair zijn georganiseerd en zodoende als (georganiseerde) collectiviteit geen weerstand (kunnen) bieden. Toch zijn zulke gevallen overbekend: Herero's in het toenmalige Duitse Zuidwest-Afrika, slachtoffers van Stalin-regiem en 'verdwijningen' in Argentinië zijn evenzovele voorbeelden. De afdeling 'massamoorden door staatsorganen' hoort ook thuis bij de categorie internationale oorlogen: de uitroeiing van de joden en de liquidatie van Russische krijgsgevangenen illustreren het feit dat de militaire organisatie van staten ook tijdens oorlogen soms wordt ingezet tegen verzamelingen personen die niet of niet langer militair zijn georganiseerd. Trouwens, indien in geval van oorlog tussen grote mogendheden kernwapens worden ingezet, dan zal de categorie 'massamoord door staatsorganen' die van de slagvelden verre overtreffen.

Bovendien stelt de nauwkeurigheid van de moderne lange-afstandswapens partijen hierbij in staat bewust-selectief te werk te gaan. (Zie hier voor Quester 1982, blz. 228-235). Deze wapentechnologische ontwikkeling en de door Quester besproken mogelijkheid van doelbewuste selectie van groepen burgers als de doelwitten, illustreert dat wat voordien incidenteel was in oorlogvoering nu tot een hoofdmoment van de strijdwijze kan uitgroeien. (3) Het lijkt er daarom op dat Singer's begripsbepaling van oorlog gebrekkig aansluit bij de operationalisatie die van deze term wordt gehanteerd. De begripsbepaling leunt aan tegen de Clausewitziaanse voorstelling dat het bij oorlog gaat om een botsing tussen georganiseerde groepen die er elk een strijdorganisatie op na houden, en die trachten elkaar gewapenderhand te overmeesteren. Ook aan Singer's omschrijving van interne oorlog ligt dit beeld ten grondslag: beide partijen dienen militair te zijn voorbereid. In deze voorstelling zijn slachtoffers onder de strijders eerder een begeleidend - hoewel een universeel begeleidend - kenmerk dan een definiërende eigenschap van oorlog. Toch indiceert Singer het begrip oorlog door onder meer het aantal slachtoffers, doch laat de slachtoffers die door de strijd onder buitenstaanders vallen buiten beschouwing. Op grond van het belang dat kennelijk wordt gehecht aan de

variabele 'aantal slachtoffers' zou men verwachten dat in het onderzoek alle vormen van collectief geweld—ongeacht door welke groep het geweld wordt voortgebracht en ongeacht tegen wie dit geweld is gericht—worden onderzocht. In dit opzicht is de weg die Richardson insloeg niet gevolgd (vergl. Richardson 1960).

(4) Een apart probleem wordt gevormd door de interne oorlogen waarin één of meer andere staten interveniëren; de geïnternaliseerde burgeroorlog. Hoewel Singer's criteria voor toedeling van deze gevallen waarschijnlijk wel eenduidig zijn geformuleerd, ontstaat toch de indruk van willekeur. Dergelijke oorlogen worden namelijk ondergebracht bij de afdeling interne oorlogen, behalve voor gevallen waarin de interventie plaatsvindt ten gunste van de anti-regiepartij en de interveniërende staat een overheersende rol speelt in de strijd. Is aan deze beide voorwaarden voldaan, dan verhuist de oorlog naar de afdeling internationale oorlogen. Deze problemen illustreren het geringe theoretische element van de typologie. De onderneming is nog in de fase waarin de biologie verkeerde toen biologen heel vanzelfsprekend de walvissen indeelden bij de vissen omdat toch iedereen kon zien dat deze beesten ook in het water leefden.

Van de 9 gewelditems die aan de lijst van oorlogen zijn toegevoegd, is de Russisch-Chinese botsing in Mandsjoerije uit 1929 achteraf bezien de belangrijkste. De oorlog duurde ruim drie maanden, en kwam de Chinese strijdmacht op 3000 dodelijke slachtoffers te staan; het Rode Leger verloor 200 vechters (tabel 4.2, kolommen 4 en 5, blz. 90). De discrepantie in aantallen slachtoffers ontstond doordat het Rode Leger vliegtuigen inzette tegen het onvoldoende beschermde Chinese voetvolk (Teichman 1938, blz. 66). Zodoende markeert deze oorlog voor de Sovjet Unie het begin van de overgang van een arbeidsintensieve naar een kapitaalsintensieve strijdwijze. Inzet van de strijd vormde het Oostelijk spoorwegnet in Mandsjoerije, de traditionele sluipweg van de Russische invloed in China. De directe aanleiding werd gevormd door de nationalisatie van het spoorwegnet door de Chinese regering. Mogelijk omdat in de Sovjet literatuur over oorlogvoering de term 'oorlog' niet wordt gebruikt voor krachtmetingen waarin de Sovjet Unie de militaire operaties begint door het inzetten van troepen op vreemd grondgebied, ontbreekt dit item in het overzicht van oorlogen dat door de Russische onderzoeker Uralnis werd gepubliceerd (Uralnis 1971, blz. 16 e. v.). Door Kuzyakow wordt de krachtmeting wel genoemd. De omschrijving in dit standaardwerk van de politiek-militaire Leninacademie luidt: 'Conflict on the Chinese Eastern railway provoked by the imperialists. Rout by the Red Army or the Chinese militarists' (Kuzyakow 1971, 425).

Wat moet men aan met een boek over oorlogvoering dat vrijwel uitsluitend uit cijfers en tabellen bestaat? Er staat geen opbeurend of afkeurend woord in vermeld. Gaat het hier om een produkt van wetenschapsbeoefening? Rapoport beantwoordt deze vraag voor het geheel van het correlaten-van-oorlog-onderzoek uiteindelijk positief:

'But there is no choice. If our notions about the 'causes of war' are to be put into any kind of sober scientific prospective, operationalization and examination

of more or less hard data cannot be dispensed with. (...) I tend to view arguments supporting the use of hard data in the social sciences somewhat the same way I do arguments to the effect that fossile evidence is more relevant to a theory of the origins of species than the account in Genesis' (Rapoport 1976, blz. 33).

Röling daarentegen verkondigt luidkeels de mening dat tellers en opmeters gevaarlijke lieden zijn, en dat hun activiteiten in ieder geval met wetenschapsbeoefening niets uitstaande hebben. Het taalgebruik waarin hij deze boodschap verwoordt doet sterk denken aan dat van de eerstejaars student uit het begin van de jaren '70 die opgewonden raakte toen hij 'de politiek' dacht te gaan bestuderen, doch boeken over statistiek, economie, zelfs boekhouden en de filosofie van Plato kreeg voorgezet. Maar terug naar de realiteit. Wat kan men verwachten van dit type onderzoek? Twee dingen zijn duidelijk; (1) het functioneel equivalent van de sigaret uit het sociaal-geneeskundig onderzoek naar het ontstaan van kanker is (nog) niet gevonden (er zijn zelfs gereede gronden voor twijfel of het ooit gevonden zal worden); (2) zelfs als het wordt gevonden, is er geen enkele reden om aan te nemen dat dit tot het failliet van de tabaksplantages zal leiden. Zelfs is niet helemaal duidelijk hoe dit functioneel equivalent van de sigaret omschreven moet worden, want de oorzaken verhouden zich op een andere wijze tot de oorlog dan de bestanddelen van de rook tot de kanker. Desalniettemin zijn sommige bevinden de moeite waard. Soms gaat het om waarheden die zo alledaags zijn dat we geneigd zijn ze over het hoofd te zien. Enkele voorbeelden: (1) buurlanden vechten systematisch vaker dan niet-buurlanden (de factor 'sociale nabijheid' is overigens ook prominent aanwezig in het gedrag van individuen; zo vond in 1969 83% van de gevallen van moord en doodslag in Nederland plaats tussen echtelieden, samenwonenden, huisgenoten, familieleden en goede bekenden; zie Maandstatistiek 1974, blz. 23); (2) grote en machtige staten vechten systematisch vaker dan kleinere en zwakkere landen. Door de vervoerscapaciteit waarover deze landen beschikken zijn zij namelijk de buur van iedereen geworden. Soms gaat het om bevindingen die moeilijk te rijmen zijn met centrale thema's uit geliefkoosde maatschappijbeelden, zoals 'klassekarakter' van 'de staat'; 'de plaats' van 'het land' en 'de' internationale arbeidsdeling of 'het democratisch karakter' van 'de' politieke besluitvorming. In het correlaten-van-oorlog-onderzoek wordt uiteindelijk het percentage verklaarde variantie als het empirische substraat van uitspraken over samenhangen en relatieve autonomie toegelaten. En dit percentage staat niet bijvoorbeeld vast; evenmin wordt het vastgelegd door definities of door begrippenstelsels onzekerheid, namelijk het risico door de uitkomsten van een onderzoek in het ongelijk te worden gesteld, dat het correlaten-van-oorlog-onderzoek zo weinig populair maakt. Maar er is een tweede factor van belang voor de geringe belangstelling voor dit werk: dit soort onderzoek leidt niet tot de opbouw van een ideologisch-religieuze cliëntèle en tast dus de machtsbasis aan van aspirant-leiders. Anders dan wat er van de daken wordt geschreeuwd is mijns inziens de vrede meer gediend door scepticisme dan door de hoop-geloof- en liefde-polemologie van Röling. Het bezwaar dat er geen moraal uit het onderzoek volgt lijkt me juist. Maar het bezwaar van de één is juist het voordeel voor de ander.

Ik ben er zelfs niet zeker van dat ik precies weet wat het betekent een waardeschaal vast te stellen. Waar ik wel zeker van ben is dat oorlogvoering meer te maken heeft met dogma's, hoop, geloof en liefde dan met hypothesen en definities. Voor zover mij bekend heeft nog niemand het slagveld betreden om de (on)juistheid van de hypothese aan te tonen dat de samenstelling van het exportpakket van een land bepalend is voor de frequentie waarmee het deelneemt aan oorlogvoering. Wel zijn er Cambodjanen bij bosjes afgemaakt door schoolmeesters die de mening waren toegedaan dat de economie van het land moest worden 'losgemaakt' van 'de kapitalistische wereldeconomie'. Het is uiteraard een opdracht voor het kwantitatief-historisch onderzoek om vast te stellen binnen welke historische-internationale context dergelijke volksonderwijzers hun slag kunnen slaan. De belangrijkste winst van het correlaten-van-oorlog-onderzoek lijkt me dan ook te zijn gelegen in de bijdrage die het levert dogma's te vervangen door definities en hypothesen. De winst is dus zelfs niet per se gelegen in de inhoud van de ideeën die worden onderzocht: onderzoekers starten onvermijdelijk met de common-sense opvattingen van hun historisch-sociale omgeving. De winst is gelegen in de wijze waarop ideeën er op na worden gehouden: als hypothesen. Zelfs als het onderzoek van Singer et al. uitsluitend zou bijdragen tot het inzicht dat datgene wat intelligent is als hypothese kwaadaardig wordt als dogma, is een bijdrage geleverd aan het totstandkomen van een vreedzamer wereld.

H. W. Houweling

Literatuur

- Kuzyakov, Victor (designer) (1972) *Marxism-Leninism on war and army*. Moscow: Progress Publishers.
- Maandstatistiek Politie en Justitie, 'Onderzoek slachtoffers van geweldsdelikten II', januari 1974, Jaargang 18, nr. 1, blz. 22-28.
- Quester, George H. (1982) Ethnic targeting: a bad idea whose time has come, *The Journal Of Strategic Studies* Vol. 5, nr. 2, blz. 228-236.
- Rapoport, Anatol (1976) Mathematical methods in theories of international relations: expectations, caveats, and opportunities, in: Dina A. Zinnes and John V. Gillespie (eds), *Mathematical models in international relations*. New York etc: Praeger, 10-37.
- Richardson, Lewis F. (1960) *Statistics of deadly quarrels*. Chicago: Quadrangle Books.
- Stegmüller, Wolfgang (1970) *Probleme und Resultat der Wissenschaftstheorie und analytischen Philosophie*. Berlin etc.: Springer Verlag.
- Teichman, Erich (1938) *Affairs of China. A survey of the recent history and present circumstances of the Republic of China*. London: Methuen.
- Urlanis, B. (1971) *Wars and population*. Moscow: Progress Publishers.

David A. Kaiser, **Economic diplomacy and the Origins of The Second World War**. Germany, Britain, France and Eastern Europe, 1930-1939. Princeton (Princeton University Press), 346 blz. + bibliografie en register.

Wat dit boek interessant maakt voor politicologen, in het bijzonder voor hen die zich bezighouden met internationale betrekkingen, is de door de schrijver behandelde verhouding tussen statenorde en internationale economische betrekkingen. Het gebruiken van economische middelen om politieke macht te verwerven is het onderwerp van onderzoek in dit boek. Daarnaast wordt de machtsconstellatie waarin staten dat kunnen doen behandeld.

De auteur stelt dat belangstelling voor het economische bestanddeel van de diplomatie wat in de verdrukking lijkt te zijn gekomen, gezien het geringe aantal boeken dat over dit onderwerp is verschenen. Hij ziet hierbij echter het uitstekende boek van Hirschman¹ over het hoofd.

Kaiser onderzoekt in het bijzonder de economische diplomatie van Duitsland, Engeland en Frankrijk ten aanzien van Oost-Europa. Onder Oost-Europa verstaat hij Zuidoost-Europa, te weten Tsjechoslowakije, Oostenrijk, Hongarije, Roemenië en Joegoslavië en Noordoost-Europa, dat de Baltische staten en Polen omvat.

De schrijver behandelt achtereenvolgens de economische diplomatie van de 3 Westeuropese landen ten aanzien van Oost-Europa, en vergelijkt deze met elkaar. Bij dit onderzoek gaat Kaiser minutieus te werk. Hij maakt gebruik van recent vrijgegeven overheidsarchieven, briefwisselingen en mémoires. Na eerst de verhouding tussen Oost-Europa en de westerse machten in het verleden te hebben besproken, gaat de auteur in op de Duitse diplomatie ten aanzien van Oost-Europa in het begin van de jaren dertig. Daarna komen de Britse en Franse diplomatie aan de orde. Zo is het boek chronologisch opgebouwd tot de Tweede Wereldoorlog, waarbij eerst de Duitse houding ten opzichte van Oost-Europa wordt besproken en daarna de eventuele reactie van Frankrijk en Engeland hierop. Deze werkwijze van Kaiser is beschrijvend-historisch van aard.

Wat de auteur wil aantonen is dat er een hechte relatie bestond tussen buitenlandse handel en buitenlandse politiek, in het bijzonder dat handel gebruikt werd als instrument om invloedssferen uit te breiden. In het bijzonder nam Duitsland zijn toevlucht tot het intensiveren van de handel met Oost-Europa teneinde politieke invloed in dat gebied te verwerven. Zo wordt het economische middel (handel) ondergeschikt gemaakt aan het politieke doel.

Het Duitse gebruik van de internationale economische betrekkingen ten dienste van machtspolitieke doeleinden wordt door Kaiser gedetailleerd in beeld gebracht. Inderdaad leidde het Duitse optreden ertoe dat de Duits-Oost-Europese handel toenam. Het gevolg was dat Oost-Europa, dat in economisch opzicht achterliep op het geïndustrialiseerde West-Europa, steeds afhankelijker van Duitsland werd. De Duitsers voerden overwegend landbouwprodukten in, en exporteerden in eerste instantie industriële goederen, na 1936 vooral wapens. De schrijver stelt dat voor het machtspolitieke doel het in dienst stellen van buitenlandse handel geenszins was opgezet als een alternatief voor daadwerkelijke verovering van de regio. Het ideaal